

Euskara Ipar Euskal Herrian Barnealdeko egoera eta etorkizuna

Iñaki Larrañaga

Adieraz ditzagun hasiera-hasieratik, txosten honen helburuak eta mugak. Lehenik zera esan behar da, alegia, ikerlan honetan aztertzen den eremua, Ipar Euskal Herriko barnealdekoa dela. Herrialdeka banaturik, honako kantonamentu hauek hartzen ditu:

- ZUBEROAN, Atharratze eta Mauleko kantonamentuak.
- NAFARROA BEHEREAN, Baigorri, Garazi, Iholdi, Donapaleu eta Bastidako kantonamentuak.
- LAPURDIN, Hazparne, Uztaritze eta Ezpeletako kantonamentuak.

Beraz, ez da Lapurdiko kostalderik sartzen. Hasiera batean, ikerlana Zuberoako herrialdean bakarrik egitea pentsatu zen. Gero, Kontseilu Orokorraren agindua, barnealde osora hedatua izan zen, beti ere, kostaldea kanpoan utzita. Erabaki hori tamalgarria dela ezin uka noski, izan ere, kostaldean bait dago Ipar Euskal Herriko biztanleriaren hirutatik bia eta bertan kokaturik halaber, demografiatzko dinamika ezezik eragin sozio-ekonomiko handiena duen biztanleria ere.

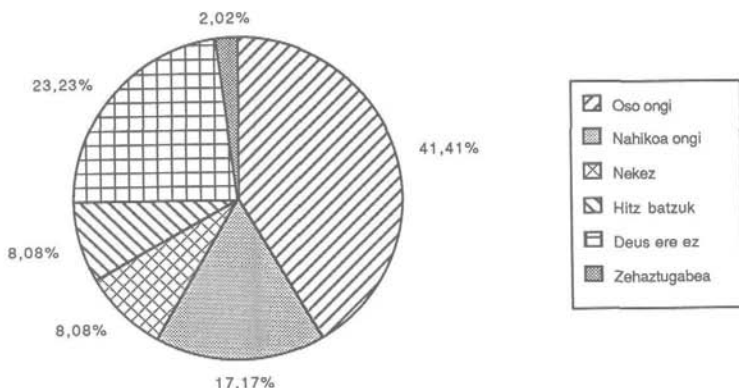
Bestalde, gure asmoa ez da izan Ipar Euskal Herriko historia-ren, egungo egoeraren eta etorkizunaren ikerketa orokor bat egitea. Gure aztergaia euskara izan da eta ez besterik. Ondorioz, ez

dugu Ipar Euskal Herriko egoera sozio-politikoaren, ez sozio-ekonomikoaren ez eta sozio-kulturalaren azterketarik egin. Harelere, gertaera sozio-politikoak, ekonomikoak edo sozio-kulturalak aipatuko ditugu, noski, euskararen historiarekin zerikusia duten heinean.

Ondoren aurkeztuko duguna beraz, Ipar Euskal Herriko aipatutako kantonamentuetako azterketa soziolinguistikoaren laburpena izango da. Azterketa bere osotasunean hartzeak ondorengo hiru ikerlan nagusi hauek burutzea suposatzen zuen, iruzkin honetan berauen punturik azpimarragarrienak azalduko ditugarik:

- 1.- Euskararen historia iparraldeko barnealdean.
- 2.- Gaur egungo egoera.
  - Herritarrei inkesta.
  - Euskararen erabilpen erreala.
  - Beste iturriak.
    - Irakaskuntza.
    - Mass mediak.
    - Kulturgintza.
- 3.- Euskararen geroa ziurtatzeko politika baten norabide posibleak.

Iparralde barneko euskararen ezagupen-malla

Euskararen historia Ipar Euskal Herrian

Ipar Euskal Herriko barnealdeko Azterketa Soziolinguistikoa bideratzeko asmoa sortu eta aitzinera egiteko erabakia hartu zenean, berehala ikusi zen egungo egoera zergatik eta nola gauzatu den ulertzeko, ezinbestekoa zela lurralde hauetan Euskararen historia nondik norakoa izan den aztertzea.

Izan ere, Ipar Euskal Herriko barnealdean Euskararen egoera den bezalakoa baldin bada, hori ez da ez kasualitatez ez hala-beharrez gertatua, guztiz zehatzak diren arrazoi eta faktoreen eraginez, baizik. Eta horixe da lehen atal honetan aztertu nahi genukeena: Iparraldeko barnealdeko lurraldeetan, eskualdez eskualde, zein izan diren Euskararen erabilera gibelerazi duten gertaerak eta horretan eragina izan duten faktoreak.

Horretarako, Iparraldeko barnealdea osatzen duten eskualde bakoitzean, bizpahiru adituren informazioa jaso dugu. Guztira 20 pertsona inguru izan dira sortu ziren eskualdeko edo luzaz bizi izandako eskualdeko euskararen historiaren berri eman di-gutenak.

Hona hemen jasotako informazioaren daturik garrantzi-tsuena:

Lehendik (1539an Villiers Cottêts-eko Dekretua) hasia baldin bazegoen ere, 1789ko urtean Frantziako Iraultza sonatua burutu zenetik, 200 urtetan zehar gauzatzen joan da euskararen bazterte- eta zokoratze-prozesua, hizkuntzaren ordezkapena guztiz lortzeko bidean jartzera iristeraino.

Ezagunak dira, urte horietan eta bereziki azken mende honetan, euskararen ordezkapen-prozesuan eraginik handiena izan duten gertaera sozio-politikoak; hala nola: 1914-18ko Europako lehen gerratea, (gertaera horren ondorioz hasi bait ziren euskaldunak frantses zirela ohartzen eta euskaldun izateaz lotsatzen), 1939-45eko Europako bigarren gerratea, ondorengo Algeriako gerra eta azken 30 urtetako euskararen aurkako politika maltzurra.

Ezagunak dira, baita ere, eraginik handiena izan duten faktoreak: guztien gainetik Eskola (bereziki gainera azken 20-25 urte-tan haur txikiak ama-eskola frantsesean biltzen dituenetik) eta ondoren Administrazioa publikoa, Komunikabide sozialak, Eli-za, etab.

Faktore sozio-ekonomikoek ere izan dute zerikusia, bereziki, Euskal Herrian lanik ez eta kanpora joan beharrean gertatu direnen kasuan. Ekonomi alorrean izan diren aldaketa teknologikoen eraginez ere, famili eta herri-bizikeran aldaketa sakonak gertatu dira eta aldaketa hauek lagungarri gertatu dira, euskararen ordeztasuna frantsesa nagusitzen joateko.

Faktore guzti hauekin batera, mekanismo psiko-sozialek euskararen aurkako eta erdararen aldeko aurreritzi eta estereotipoak sorrerazi dituzte: euskarak ez duela irakaskuntzarako balio, ezta lanbide- eta gizarte-mailan "status sozial" egokia lortzeko, etab.

Izan dira, halere, euskarari eutsi nahian eraso guztien aurka erresistentzi jarrera batean mantendu direnak eta horien artean indar gehien egin duen erakundea familia izan da; familien lagungarri bezala jokatu dute kasu batzutan, kultur elkarrekin eta besteetan Elizak edo herritar euskaltzale batzuk; gutxitan, ordea, ikastolak sortu ziren arte, eskolak, nahiz publiko nahiz pribatuak.

Gaur egun euskara berpiztu nahian ari denik bada. Hor daude euskararen alde hainbat ekintza: Antzerki, Pastoral, Kantu-lehiaketa, Bertsolari, etab. Hor daude ikastolak, gela elebidunak eta irakasle ibiltariak haurren irakaskuntzari dagokionean eta Gau-eskolak gazteen eta helduen euskaldunzea lortzeko bideak eskaini nahian.

Ezin ahaztu ere, komunikabide sozialei dagokienez, eragin handia duten irrati libreak (Gure Irratia, Irulegiko Irratia eta Xiberoko Botza) eta aldizkari euskaldun nahiz elebidunak (Herria, Herriz Herri, Ekaitza, Maiatz, etab.).

Bada beraz, euskarara berreskuratzeko itxaropena mantentzeko sintomarik, eta horien artean, garrantzitsuenetako bat, gazte eta heldu zenbaiten artean euskararekiko ageri den garra.

Falta dena, eta urgentzia handiz gainera, aginte politikoa, kulturala eta ekonomikoa dutenen aldetik, euskarak bizitzeko ezinbestekoak dituen baldintzak ziurtatzea da. Horien artean legearen babesa da lehenik ziurtatu beharko litzatekeena, bereziki irakaskuntzan eta baita, administratzen, mass median eta gizarteko zerbitzuetan ere.

Euskararen gaur egungo egoera Iparraldeko barnealdean

Euskararen ezagupen-maila iparraldeko barnealdean

Munduko zenbait erresumetan eta bereziki hizkuntza minorizatuak dituztenetan, lurralde bateko hizkuntza ezagutzen dutenei buruzko informazioa Errolda bidez bildu ohi da. Bertan jasotzen da biztanleriak hizkuntza bati edo gehiagori buruz duen ezagupide-maila. Esan beharra dago, halere, ezagupenaren neurketa subjektiboa izan ohi dela, erantzulea bait da hizkuntza bat ala bestea zenbat ezagutzen duen esaten duena.

Frantziako erresumako "Recensement General" izenekoetan ez da hizkuntza minorizatu edo "langues regionales" delakoei buruzko inolako informaziorik jasotzen eta Frantziako estatu osoan hizkuntza bakar bat besterik ez balego bezala jokutzen da.

Gure kasuan, Iparraldeko barnealdeari dagokionez, datuak biltzeko erabili dugun bidea "Mikro-Errolda" baten gisakoa izan da, hau da, elkarrizketatuak izan behar zuten pertsonen familia-kideen hizkuntz egoera jasotzen zuena alegia. Horrela 1.200 familietako (3.824 pertsonen) informazioa eskuratu ahal izan dugu.

Aztergaiari dagokionez, hizkuntzaren mintzamenezko eta idatzizko ezagupideak neurtu dira. Bi maila hauetan neurtu da pertsona bakoitzaren hizkuntz gaitasuna, bien arteko diferentziak aztertuz.

Inkestaren emaitza orokorrak

Hemen aurkeztuko ditugun emaitza orokorrak behar bezala ulertzeko argibide batzuk eman beharra dago. Izan ere "emaitza orokorra" izenarekin aipatzen ditugun datuak, elkarrizketatuak izan diren pertsonen familiakideek osotutako multzoari dagozkionak dira eta ez elkarrizketatuak izan diren pertsonen soilki dagozkienak.

Atal guzti honetan zehar, lehen aipaturiko "micro recensement" delakoaz mintzo gara. Multzo hori osotzen duten 3.824 pertsonataz, alegia: Lapurdi barnealdeko 1.296, Nafarroa Beheko 1.581 eta Zuberoako 947.

Txosten honen hirugarren atalean, elkarrizketatuak izan diren 1.200 pertsona ingururen erantzunez eta beste zenbait gaiez ihardungo gara. Hemen, ordea, aipaturiko 3.824 pertsona horietaz.

Pertsona horiekiko lehenik bildu dugun datua beraien hizkuntz gaitasunarena izan da, nola mintzatzeko hala idazteko.

Euskararen ezagupen-maila

Hizkuntz gaitasuna	Mintzatzeko		Idazteko	
	Kopurua	%	Kopurua	%
0. Zehaztugabeak	94	2,4	287	7,5
1. Deus ere ez	894	23,4	1.797	47,0
2. Hitz batzuk	314	8,2	279	7,3
3. Nekez	313	8,2	460	12,0
4. Nahikoa ongi	642	16,8	616	16,1
5. Oso ongi	1.567	41,0	385	10,1
Guztira	3.824	100,0	3.824	100,0

Emaitzek garbi agertzen dute zenbait puntu.

Lehenik gogora dezagun emaitza hauek orokorrean $\pm$ % 2,5eko akats-marjina dutela.

- Erdiak baino gehiago (% 57,8) dira euskaraz oso ongi (% 41,0) eta nahikoa ongi (% 16,8) mintzo direnak.
- Beste multzo bat (% 16,4) euskara zailtasunez (% 8,2) edo hitz batzuk bakarrik (% 8,2) mintzatzeko gai da.
- Deus ere ez dakitenak (% 23,4) edo erantzun zehatzik eman ez dutenak (% 2,4) populazio osoaren laurden bat suposatzen dute (% 25,8).

Emaitza hauek ikusirik esan daiteke, Iparraldeko barnealdean euskara oraino bizirik dagoela, ez dagoela hilda zenbait tek nahiko lukeen bezala eta euskara hiltzearen alde egin diren lanek ez dutela beren asmoa burutzea lortu.

Esan behar da, halere, hizkuntza bat *oraindik* bizi dela esaten denean *jadantik* galtzeko arriskuan dagoela adierazten duela, indartsu dagoen hizkuntza batean ez bait da inoiz esaten *oraindik* bizirik dagoela.

Euskara idatziari dagokionez, gauzak nahikoa aldatzen dira:

- Laurden bat pasatxo besterik ez da euskaraz nahikoa ongi (% 16,1) edo oso ongi (% 10,1) idazteko gai dena.
- Beste bosten bat ba da zailtasunez (% 12,0) edo hitz batzuk (% 7,3) bakarrik idazteko gai dena.
- Erdiak baino gehiago dira euskaraz idazteko gai ez direnak (% 47,0) edo erantzun zehatzik eman ez dutenak (% 7,5).

Bi gaitasunen arteko diferentziak, ikusi ahal izan dugun bezala, guztiz nabarmenak dira: Euskaraz nahikoa ongi edo oso ongi mintzaten dakien jendea erdia baino gehiago den bitartean laurdena pasatxo besterik ez da euskara oso ongi edo nahikoa ongi idazteko gai den jendearen proportzioa. Gehiengo, ez da gai deus ere idazteko.

Emaitza hauek garbi azaltzen dute euskararen oinarri bakarra hizkuntza mintzatua dela, jendea ez dela euskaraz ez eskolatua, ez alfabetatua. Eta hizkuntza baten euskarri edo oinarri bakarra hizkuntza mintzatua denean, beste hizkuntza idatzizkoetatik daturkion enbata jasan ezinezkoa gertatzen da kasurik gehienetan.

Euskaraz mintzatzeko gaitasuna adinaren arabera

Adina	Zehaztu- gabeak	Deus ere ez	Hitz batzuk	Nekez	Nahikoa ongi	Oso ongi	Guztira
Zehaztugab.	12,1	51,1	11,5	4,9	12,6	7,7	182
0-4 urte	2,5	29,8	23,1	15,1	17,2	12,2	238
5-9 urte	3,1	31,0	14,5	21,0	19,3	11,0	290
10-14 urte	2,2	37,1	12,4	14,5	20,4	13,5	275
15-19 urte	4,2	26,8	9,6	15,5	20,5	23,4	239
20-24 urte	2,5	18,7	7,2	11,2	28,1	32,4	278
25-29 urte	1,1	27,7	8,7	8,7	16,7	37,1	264
30-34 urte	1,4	21,0	7,2	6,9	18,6	44,8	290
35-39 urte	1,8	21,7	8,1	5,9	19,0	43,4	221
40-44 urte	1,5	17,3	4,6	3,6	14,8	58,2	196
45-49 urte	0,8	15,0	3,2	4,3	13,4	63,2	253
50-54 urte	1,7	14,5	2,5	2,5	9,9	69,0	242
55-59 urte	1,6	19,1	2,7	2,3	16,0	58,2	256
60-64 urte	0,5	15,0	6,3	1,9	8,7	67,5	206
65-69 urte	1,5	11,5	6,9	0,8	14,6	64,6	130
70-74 urte	0,8	13,6	3,0	3,0	16,7	62,9	132
75-79 urte	-	12,2	1,4	5,4	16,2	64,9	74
80-84 urte	9,6	19,2	-	-	1,9	69,2	52
85-89 urte	-	14,3	-	-	-	85,7	7
90 < urte	-	-	-	-	-	100,0	1

Hiru talde edo multzotan bana daitezke emaitza horiek:

1. Euskaraz "oso ongi" edo/eta "nahikoa ongi" Mintzatzen direnak.
2. Euskaraz "nekez" edo/eta "hitz batzuk" besterik esateko gai ez direnak.
3. Euskaraz "deus ere" mintzatzeko gai ez direnak.

Lehen multzoan: Alde batetik, Euskaraz “oso ongi” mintzatzen direnen zutabeari begiraturaz gero, garbi agertzen da belaudaldien araberako mailaketa bat badagoela.

- 80 urte baino gehiago dituztenen artean % 80 baino gehiago dira euskaraz oso ongi mintzatzen direnak.
- 60 urtetik 79 bitartekoetan % 65-70 bitartean
- 40 urtetik 59 bitartekoetan % 55-65 bitartean (salbuespen batekin)
- 30 urtetik 39 bitartekoetan % 40-45 bitartean
- 20 urtetik 29 bitartekoetan % 30-40 bitartean
- 15 urtetik 19 bitartekoetan % 20-25 bitartean
- 15 urte baino guttiago dituztenak % 10-15 bitartean

Bestalde, Euskaraz “nahikoa ongi” mintzatzen direla erantzun dutenen zutabeari begiratzen badiogu beste informazio batekin egiten dugu topo, aurrekoaren osagarri gerta daitekeenarekin alegia.

Izan ere, adin altuena dutenen artean ez ditugu lehen bezala proportziorik altuenak aurkitzen.

Alderantziz “nahikoa ongi” dakitela gehien erantzun dutenak 40 urtetik beherakoak eta batez ere 25 urtetik beherakoak izan dira.

Bigarren multzoan: Euskaraz “nekez”, edo “hitz batzuk” mintzatzeko gai direnen zutabeetan, kopururik altuenak 25 urtetik beherakoan artean agertzen dira. Beste adinetan agertzen baldin badira ere, arazo hau, gehienbat, gazteena da eta kasu gehienetan hizkuntza galtzen ari direnena: haurtzaroan ikasi eta poliki-poliki galtzen joan direnena, alegia.

Hirugarren multzoan: Euskaraz mintzatzeko gai ez direnen zutabeetan agertzen dena zera da:

- 40 urtetik gorakoan artean ez dela inoiz % 20 baino gehiagoko proportziorik agertzen nahiz eta % 10 baino beheragokorik ere ez agertu. Bi muga horien (% 10-20) tartean kokatzen dira proportzio guztiak.
- 40 urtetik beherakoan artean % 20 baino proportzio altuagoak agertzen dira adin-talde guztietan, batez ere 15 urtetik beherakoan artean non % 30etik gorako proportzioak agertzen diren.

Garbi dago, beraz, Iparraldeko barnealdean Euskara dakien jende asko dagoela baino jende hori gehienbat adinekoa eta heldua dela, gazte jendeak, berriz, ez duela euskaraz mintzatzeko maila berdineko gaitasunik agertzen. Demografia euskararen aurka jokatzeko ari da.

Euskaraz mintzatzeko gaitasuna lanbide edo profesioaren arabera

Lanbide maila	Zehaztu- gabeak	Deus ere ez	Hitz batzuk	Nekez	Nahikoa ongi	Oso ongi	Guztira
Zehaztugabea	9 27,3	8 24,2	1 3,0	-	8 24,2	7 21,2	33 0,9
Ez dagokio	56 3,3	486 28,6	190 11,2	171 10,1	247 14,5	551 32,4	1.701 44,5
Jabe handia	-	3 50,0	-	-	-	3 50,0	6 0,2
Jabe ertaina	-	4 28,6	1 7,1	2 14,3	1 7,1	6 42,9	14 0,4
Jabe titkia	2 1,3	29 18,5	8 5,1	13 8,3	24 15,3	81 51,6	157 4,1
Laborari handia	-	-	3 8,1	2 5,4	5 13,5	27 73,0	37 1,0
Laborari ertaina	-	5 2,7	1 0,5	4 2,1	48 25,7	129 69,0	187 4,9
Laborari titkia	-	2 1,0	1 0,5	6 2,9	33 15,9	166 79,8	208 5,4
Erdimailako koadroa	4 3,7	38 34,9	6 5,5	10 9,2	18 16,5	33 30,3	109 2,9
Enplegatua	4 1,4	77 26,9	16 5,6	34 11,9	57 19,9	98 34,3	286 7,5
Lang. Kualifikatua	7 3,5	33 16,5	18 9,0	20 10,0	38 19,0	84 42,0	200 5,2
Kualifikatu gabea	1 1,4	18 25,4	5 7,0	3 4,2	8 11,3	36 50,7	71 1,9
Laborari mistoa	-	2 6,1	1 3,0	1 3,0	8 24,2	21 63,6	33 0,9
Laborari erretretan	-	1 3,2	-	-	6 19,4	24 77,4	31 0,8
Artzaina	-	-	-	-	1 25,0	3 75,0	4 0,1
Irakaslea	-	26 31,3	10 12,0	9 10,8	15 18,1	23 27,7	83 2,2
Apaiz, serora	-	3 30,0	2 20,0	1 10,0	1 10,0	3 30,0	10 0,3
Prentsa-langilea	-	2 33,3	-	-	-	4 66,7	6 0,2
Beste kategoria	1 1,0	43 44,3	7 7,2	5 5,2	17 17,5	24 24,7	97 2,5
Famili laguntzailea	1 2,2	2 4,3	2 4,3	1 2,2	16 34,8	24 52,2	46 1,2
Langabezian	2 2,2	30 32,3	12 12,9	10 10,8	21 22,6	18 19,4	93 2,4
Etxeko anderea	5 1,2	79 19,2	32 7,8	23 5,6	70 17,0	203 49,3	412 10,8
Guztira	92 2,4	891 23,3	316 8,3	315 8,2	642 16,8	1.568 41,0	3.824

Euskaraz oso ongi edo/eta nahikoa ongi mintzatzeko gai direnen artean, proportzio altuenetan (% 75etik gorakoak), laborariak sartzen dira, nahiz laborantzan bakarrik, edo laborantzan eta beste lantegi batean ibili, nahiz eta erretretan egon edo arztaina izan.

Proportzio ertainean (% 50etik 74era) alde batetik industria eta komertzioko jabe ttipiak eta beste aldetik langile kualifikatu eta kualifikatu gabeak, eta prentsa-langileak sartzen dira.

Proportzio apalenetan (% 50etik beherakoak) jabe handi eta ertainak, erdimailako kuadroak, irakasleak, enpleguak, apaiz eta serorak, etxeko andereak eta langabezian direnak.

Bigarren multzoan: Euskaraz "nekez" edo "hitz batzuk" besterik mintzatzeko gai ez direnen artean proportziorik altuenak Industria eta Komertzioko jabe ertainei, industria eta zerbitzuetako enplegatuei, langile kualifikatuei, irakasleei, apaiz eta serorei eta langabezian aurkitzen direnei, maila sozial ertainean aurkitzen den jendeari, dagozkie.

Hirugarren multzoan: Euskaraz mintzatzen "deus ere ez" dakitenek edo erantzun zehatzik eman ez dutenek, honako banaketa agertzen dute.

- Oso gutti dira % 50 baino gehiagoko proportzioa agertzen dutenak: Industria edo komertzioko jabe handiek eta klasifikazioz kanpo gelditu direnek osatzen dute talde hau.
- Ugariagoak dira % 30 eta 50 bitartean aurkitzen direnak: Erdimailako koadroak, Irakasle, Apaiz eta Serora, Prentsa-langile, Langabezian edo beste kategoriaren batekoak direnetan.
- Ugariena % 10 eta 30 bitartean aurkitzen dira: Industria eta Komertzioko jabe ertainak eta ttipiak, enpleguak, Langile kualifikatuak eta kualifikatu gabeak eta etxeko andereak.

Orain arte aztertu ditugun datuek agertzen digute argi eta garbi, euskararen ezagupenik handiena dutenak, mota guztietako laborariak direla; maila apalagoan datoz mota ezberdinetako langileak eta etxeko andereak; eta mailarik apalenean, industri edo komertzio-jabe direnak alde batetik, erdimailako koadroak eta enpleguak bestetik, eta irakasle, apaiz eta serorak azkenik.

Euskararen ezagupen-maila lurraldeka

Lehen zatian, Iparraldeko barnealdea osotzen duten lurralde guztiak batean harturik aztertu ditugun bezala, bigarren honetan, lurraldekako azterketa egingo dugu. Azterketa hau, lehen erabili ditugun aldagai berberen hariei jarraituz burutuko dugu, aldagai bakoitzari buruz lurralde ezberdinen egoera zein den eta elkarren artean zer nolako berdintasun eta diferentziak dauden aztertuz.

Datu orokorreki, hau da, inkestatuak izan diren pertsonen familia osotzen dutenei dagokienez, honako emaitza hauek bildu ditugu¹:

Euskararen ezagupen-maila eskualdeka

A) Euskaraz mintzatzeko	Lapurdi Barnealdea		Nafarroa Beherea		Zuberoa		Guztira	
	0. Zehaztugabea	58	4,5	28	1,8	8	0,8	94
1. Deus ere ez	381	29,4	258	16,3	255	26,9	894	23,4
2. Hitz batzuk	139	10,7	96	6,1	79	8,3	314	8,2
3. Nekez	94	7,3	122	7,7	97	10,2	313	8,2
4. Nahikoa ongi	163	12,6	353	22,3	127	13,4	643	16,8
5. Oso ongi	461	35,6	725	45,9	381	40,3	1.567	41,0
Guztira	1.296	100,0	1.582	100,0	947	100,0	3.825	100,0
B) Euskaraz idazteko								
0. Zehaztugabea	174	13,4	86	5,4	27	2,9	287	7,5
1. Deus ere ez	642	49,5	533	33,7	623	65,8	1.798	47,0
2. Hitz batzuk	65	5,0	109	6,9	105	11,1	279	7,3
3. Nekez	112	8,6	257	16,2	91	9,6	460	12,0
4. Nahikoa ongi	117	9,0	417	26,4	82	8,7	616	16,1
5. Oso ongi	186	14,4	180	11,4	19	2,0	385	10,1
Guztira	1.296	100,0	1.582	100,0	947	100,0	3.825	100,0

• *Euskara mintzatua.*

Honi dagokionez, datu hauek agertzen digutena zera da:

- Euskaraz “oso ongi” eta “nahikoa ongi” mintzatzen direnen proportzio altuenak NAFARROA BEHEREAN aurkitzen dira (% 68,2) ondoren dator ZUBEROA % 53,7rekin eta azkenik LAPURDIKO barnealdea % 48,2rekin. Gauza bera gertatzen da “oso ongi” mintzatzen direnak alde batetik eta “nahikoa ongi” mintzatzen direnak bestetik, aztertzen direnean. Garbi dago beraz, euskara ongi dakitenean proportziorik altuena, NAFARROA BEHEREAN aurkitzen dela, ZUBEROA eta LAPURDI barnealdea nahikoa urrun gelditzen direlarik.
- Aurkakoa gertatzen da “nekez” eta “hitz batzuk” mintzatzeko beste gaitasunik ez dutenekin. Izan ere, multzo horietan proportziorik altuenak ZUBEROAN eta LAPURDIKO barnealdean agertzen bait dira (% 18,5 eta % 18), NAFARROA BEHEREAN, berriz, proportzio hau apalagoa (% 13,8) delarik.

Datu hauek garbi adierazten dute lurralde batean zenbat eta hizkuntz higadura edo erosio handiagoa egon, hizkuntza erdizka ezagutzen dutenen proportzioa orduan eta handiagoa izaten dela. Beste era batera esanda, multzo honetan aurkitzen diren gehienak, lehen euskara “ongi” jakin eta orain “nekez” edo “hitz batzuk” besterik mintzatzeko gai ez direnak, direla; Euskara galtzen doazenak, alegia.

Bestalde, badira talde honetan beste batzuk, erdaratik datozenak, euskara ikasten ari direnak. Baina horiek dira gutxienak geroago ikusi ahal izango dugun bezala.

- Azkenik, “deus ere ez” edo “zehaztugabeko” erantzunak eman dituztenen proportziorik altuenak, LAPURDIKO barnealdean (% 33,9) eta ZUBEROAN (% 27,7) agertzen diren bitartean NAFARROA BEHEREAN nabarmenki apalagoak dira (% 18,1).

• *Euskara idatzia.*

Honi dagokionez:

- Euskaraz “oso ongi” edo/eta “nahikoa ongi” idazten dutenen proportziorik altuena, eta gainera diferentzia handiz, NAFARROA BEHEREAN ematen da. Izan ere, lurralde

horretan % 37,8a “oso ongi” edo “nahikoa ongi” idazteko gai den bitartean, LAPURDI barnealdean % 23,4a besterik ez da, proportziorik apalena ZUBEROAN (% 10,8) agertzen delarik.

Datu hauen arabera, lehen, mintzatzeko gaitasunari buruz esandakoak, berretsi egiten dira. NAFARROA BEHEREA dela alegia Iparraldeko lurraldeetan euskaldunena, bertan aurkitzen bait da euskaraz “ongi” mintzatzeko eta idazteko gai den jende gehiena.

Adierazi beharra dago ere, euskararen ezagupen-maila ho-beagoa dutela gizonezkoek emakumezkoek baino, euskara mintzatuari dagokionez diferentziarik nabarmenenak Zuberoan ematen direlarik eta txikienak Lapurdi barnealdean. Euskara idatziari dagokionez apenas aurkitzen den diferentziarik.

Euskararen ezagupen-maila adinaren arabera

Lehen zatian, emaitzak orokorki aztertu ditugunean, ikusi ahal izan dugu adinak eta euskararen ezagupenak duten lotura hertsia. Orain aztertu nahi duguna zera da: ea adinaren eta euskararen ezagupenaren arteko lotura, lurralde guztietan berdina den ala ez.

Jaso ditugun datuen arabera zera esan dezakegu “oso ongi” eta “nahikoa ongi” mintzatzeko gai direnei buruz:

60 urte baino gehiago dituzten guztien artean % 80a baino proportzio altuagoak agertzen dira Lapurdiko eta Zuberoako kasuren batean edo bestean izan ezik.

40 urtetik 59 urte bitartean dituztenak % 70etik gorako proportzioak agertzen dituzte lurralde guztietan, Lapurdiko kasuren bat salbu.

20 urtetik 39 urte bitartekoetan diferentziak nabarmenagoak egiten dira: Nafarroa Beherean % 60tik gora mantentzen diren bitartean, Zuberoan eta batez ere Lapurdin proportzio horren azpitik bait dabilta.

20 urtetik beherakoen artean, beherakada nabarmenak (% 40>) agertzen dira lurralde guztietan, baina bereziki Zuberoan non % 20aren azpitik gelditzen diren.

Datu hauen argitan esan daiteke euskararen ezagupen-mailak balaunaldi batetik bestera beherakada nabarmena egiten duela lurralde guztietan eta batez ere LAPURDI eta ZUBEROAN eta ez hainbeste NAFARROA BEHEREAN.

Euskaraz “nekez” mintzatzeko edo “hitz batzuk” esateko gai direnak gutxi dira. Jende gutxi da euskara erdizka dakiena. Hau gehienbat adineko jendearen eta helduen artean gertatzen da. Gazte eta haurren artean berriz, maizago gertatzen da erdibidean gelditze hori, euskara ikasi ezinik edo galtzeko zorian.

Euskaraz “deus ere ez” dakitenean proportzioa ordea, igo egiten da, adinak behera egin ahala. Proportziorik altuenak 20 urtez behetako artean agertzen dira, batez ere ZUBEROAN eta LAPURDIN.

Euskararen ezagupen-maila lanbidearen arabera

Euskararen ezagutzari dagokionez, “oso ongi” edo “nahikoa ongi” dakitenean proportziorik altuenak (% 80tik gorakoak) agertzen dituzten lanbide-mailak berdintsuak dira hiru lurraldeetan: Mota guztietako laborariak, handiak izan ezik, baita mistoak eta erretretan daudenak ere, artzainak eta famili laguntzaileak, etab.

Nafarroa Beherean kasuan, jabe ttipi edo laborari handiak alde batetik eta irakasleak bestetik.

Gauza bera gertatzen da Zuberoan kazetari edo prentsa-lan-gileekin.

- Erdimailako proportzioak (% 60tik %80 bitarteak) dituztenen artean bada diferentziarik lurralde batzuetatik besteetara, hala nola etxeko andereen artean: Nafarroa Beherean % 75,6ko proportzioa duten bitartean Zuberoan % 61,6 besterik ez dute eta Lapurdin oraindik guttiago (% 56,4).

Beste horrenbeste esan daiteke langile kualifikatu eta kualifikatu gabekoez: Nafarroa Beherean % 72tik % 80rako tartean kokatzen diren bitartean, Lapurdin % 56,6 eta % 71,0ren tartean kokatzen dira eta Zuberoan berriz, % 58,8 eta % 40aren tartean. Diferentziak guztiz nabar-menak dira.

- Proportzio apalenak agertzen dituzten lanbide-maila edo kategoriak, honako hauek dira: mota guztietako enplegatuetatik hasi eta erdimailako koadro eta maila guztietako jabeetarainoko kategoriak.

Azpimarragarria da bestalde irakasleen eta apaiz eta seroren aldetik agertzen diren proportzio apalak. Izan ere, bai irakasleak eta baita apaizak eta serorak ere, herritarrekin gehien mintzatzen direnak izanik, euskaraz “oso ongi” edo “nahikoa ongi” hitz egiteko gai ez izateak, ondorio bezala dakar herritarrek erdara prestijio-hizkuntza bezala hartzea.

Euskararen erabilera iparraldeko barnealdean

Gauza jakina da ez dela berdin euskara jakitea edo ezagutzea eta erabiltzea. Bien arteko jauzi edo desoreka handiagoa edo txikiagoa izan daiteke, hizkuntza ezagutzen dutenek hizkuntzarekiko duten atxekimenduaren arabera eta norbanakoaren atxekimenduaz gain, gizarteko inertiaren arabera.

Orain aztertu behar ditugun datuetan garbi ikusi ahal izango dugu zenbaterainokoa den gizarteko inertiaren eragina eta zer gertatzen den baldintza batzuk hizkuntza baten alde eta bestearen aurka jokatzen dutenean. Nola, hizkuntza bat asko erabilia den bitartean, bestea guztiz baztertua gerta daitekeen, alegia, nahiz eta herriaren gehiengoak ongi ezagutzen duen hizkuntza izan.

Euskararen presentzia Leku Publikoetan

Hizkuntza batek gizarte batean zenbaterainoko bizia duen ikusteko, bere erabilpen erreala neurtu behar da, erabilpena da eta gizarte horrek hizkuntza hori bereganatua duen ala ez adierazten digun datu nagusia. Horretarako, bizitza publikoan hitzez ala idatziz duen presentzia neurtu beharko da.

Bizitza Publikoa esatean leku edo toki publikoetan esan nahi da, hau da, agerian eta jendaurrean egiten dena, ez etxe barruan, familiako bizitzan, edo lagunarte mugatuan egiten dena; esate baterako, errepede eta kaleetan, plaza eta parke edo lorategi publikoetan, herriko jendearen bilgune publikoetan (pilotaleku, rugby- edo futbol-zelai, etab.etan).

Leku horietan euskarak zer presentzia duen neurtu dugu bada eta honek adierazten digu euskara Iparraldeko barnealdean nola dagoen.

Euskara mintzatuaren presentzia

Iparraldeko barnealdean, eta lehen aipatutako herriak banatu ditugun 12 estratoetan zehar jasotako datuen arabera, 3.726 pertsonen iharduerak aztertu ditugu. Horietatik 1.151 ari ziren euskaraz (% 30,9). Halere, datu soil horrek ez du zer esan handirik eta ondoren etorriko da pertsona horiek zein lekutan mintzatzaren ari ziren eta zein adinetakoak ziren aztertzea. Ikus dezagun beraz ondorengo koadroa:

	Zenbat pertsona	Zenbat euskaraz %	Zenbat (%) euskaraz mintzatzen			
			Haur %	Gazte %	Heldu %	Zahar %
1. Herriko Plaza Nagusian	1.664	38,0	8,7	14,8	48,4	73,1
2. Jardin Publiko Nagusian	105	21,0	20,9	4,2	14,6	54,2
Kale Nagusian						
1. Paseatzen	555	26,8	10,4	9,4	31,3	53,8
2. Erosketak egiten	569	25,5	7,5	4,5	35,4	44,8
Jolaslekuetan						
1. Pilota lekuan	309	32,7	15,5	26,5	55,3	80,0
2. Rugby edo futbolearen	272	18,4	3,3	11,2	26,4	57,6
3. Beste jolastokietan	252	20,6	13,2	14,4	29,7	100,0
% Guztira	3.726	30,9	10,3	11,3	37,0	63,4
		1.151	80	91	539	436

Lehen begiradan ageri zaigunez, zona euskalduna izandako zaharren (% 63,4) eta ia guztiz erdaldundutako zona baten aitzinean aurkitzen gara. Gazteek (% 1,3) eta batez ere haurrek (% 10,3) dute proportziorik okerreana eta batez bestekoaren (% 30,9) oso azpitik daude. Belaunaldiz belaunaldi euskararen galera handitzen doanaren seinale garbiak beraz.

Euskara idatziaren presentzia

Iparraldeko barnealdean zehar jasotako datu orokorrek adierazten digutenez, 3.013 izen edo idazki zenbatu dira guztira. Horietatik 766, hau da, laurden bat (% 25,4) dira euskaraz bakarrik idatziak, 162 bi hizkuntzetan (% 5,4) eta 2.085 erdaraz bakarrik (% 69,2). Erdara nagusi da ezpairik gabe. Ikus ditzagun ordea zehetasunak ondoko taulan:

Zertan	Guztira	Euskaraz bakarrik		Bi hizkuntzetan		Erdaraz bakarrik	
			%		%		%
Publizitatean	1.104	226	20,5	94	8,5	784	71,0
Leku-izenetan	568	359	63,2	11	1,9	198	34,9
Establezimentu izenetan	578	37	6,4	25	4,3	516	89,3
Elkarteen izenak	218	78	35,8	13	6,0	127	58,2
Hilerrian	545	66	12,1	19	3,5	460	84,4
Guztira	3.013	766	25,4	162	5,4	2.085	69,2

Oro har erdara nagusi bada, sektore batzutan nagusitasun hori areagotu egiten da: establezimentu-izenak (% 89,3), hilerrikoak (% 84,4) eta publizitatekoak (% 71,0).

Dirua eta negoziokoak, gaurdaino bederen, inoiz ez dira ezkondu euskararekin. Elkarteen izenetan ere % 58,2 erdara hutsean agertzen da, beste % 6,0 bi hizkuntzetan geratzen da, % 35,8a euskara hutsean dagoelarik.

Euskararen nagusitasuna leku-izenen alorrean bakarrik ageri da eta hemen ere ez da erabatekoa, % 63,2 euskara hutsean dago, % 1,9 bi hizkuntzetan eta % 34,9 erdara hutsean. Elkarte-izenen kasuan gertatzen denaren guztiz alderantzizkoa beraz.

Euskara idatziaren presentzia oraingoz bederen, ez da inondik ere euskara mintzatuaren bultzatzaile eta pizgarri bilakatu; idazki, errotulu eta iragarkiek erdal testuingurua osatzen dute eta. Ez dugu ahaztu behar bestalde, neurketa honetan izenak eta ageriko ezaugarriak neurtu zirela; azaleko erabilpena alegia, eta ez eguneroko lan eta funtzionamendu idatziarena.

Euskararen presentzia Gizarteko Bizitzan

Atal honetan aztertu nahi izan ditugun alorrak gizarteko bizitzan zerikusi handia dutenak izan dira. Horien artean bereziki:

- 1.- *Administrarritza publikoa.*
- 2.- *Irakaskuntza.*
- 3.- *Komunikabide sozialak* ("Mass media").
- 4.- *Gizarteko zerbitzuak.*
- 5.- *Kultur eta Kirol-zerbitzuak.*
- 6.- *Laneko mundua.*

Aipaturiko alor bakoitzean azterketa zehatzik egiteko modurik izan ez dugun arren ahalegindu gara informazioa eskuratzen; kasu batzutan informazio hori zehatzagoa da beste batzuetan baino, ez da beraz guztiz homogenoa.

Esan daiteke halere, Irakaskuntzan (Ikastolak, gela elebidunak, irakasle ibiltariak) eta komunikabide sozialetan nahiz ahozkoetan (Irrati libreetan) nahiz idatzizkoetan (astekari edo aldizkari euskaldun edo elebidunak) euskarari ematen zaion sarbideaz landa, beste alor guztietan euskararen presentzia guztiz marjinala gertatzen dela.

Guzti honek kontraesan bat nabarmentzen du: herritarren erdiek baino gehiagok euskaraz jakin arren, gizarte-bizitzako esparrurik gehienetan ez zaio euskarari proportzio horretan lekurik egiten ez eta hurrik eman ere.

Euskararekiko eritzi, jarrera eta balorazioak

Hizkuntza bat bizirik mantentzeko beharrezko diren elementuen artean, guztien eragile eta bultzatzaile gertatzen dena, hizkuntzarekiko atxekimendu edo balorazioa da.

Horixe da hain zuzen ere, Iparraldeko barnealdean herritarrei eginiko galdeketa bidez jasotzen ahalegindu garena. Galdeketa horren atalak honako hauk ziren:

- 1.- Ezaugarri pertsonalak eta hizkuntz identitatea (Zenbateraino sentitzen dira euskaldun).
- 2.- Euskararen ezagupen-maila eta hizkuntzarekiko interes pertsonala nahiz seme-alabentzako.

- 3.- Euskararen erabilpena familian eta familiaz landa mintzatzeko, irakurtzeko, ikus-entzuteko eta idazteko garaian.
- 4.- Elebitasun-erlazioa. Non eta zenbat erabiltzen den hizkuntza bakoitza; eta non eta zenbat erabili beharko litzatekeen.
- 5.- Herritarrek euskararekiko duten irudia eta hizkuntzari ematen dioten balioa.

Lurraldeka

Taula honetan eta bi hitzen bidez hiru lurraldeetako egoera konparatu egiten da.

	Lapuri	Nafarroa Beherea	Zuberoa
Euskararen ezagupen mintzatua	Baxuena	Altuena	Altua
Alfabetatzeari buruz	Gutxien alfabetatuak	Alfabetatuena	Alfabetatuak
Euskara hobea gogozten ahalegindu ez	Ez hainbeste	Tarteko	Gehien
Saiatzeko asmoz ez	Ez hain altua	Altua	Altuena
Euskararen hedatzeaz axolatu	Tartean	Gutxien	Gehien
Euskararen erabilera	Euskara zertxobait	Euskara gutxi	la erdara besterik ez
Hizkuntzen garrantzia	Tartean	Euskara gehiago	Erdarari batipat
Elebidun harremanak zabaltzeko eritziak	Argiak	Ez hain argiak	Argienak
Euskararekiko eritziak	Beroak	Ez hain beroak	Beroenak

Adinaren arabera

Adinaren araberako azpisailetan agertu diren joera nagusiak honako hauek dira:

– *Gazteen artean* (15-19 urte):

Euskararen ezagupidea oso kazkarra da (% 13 dira oso ongi edo nahikoa ongi hitz egiten dutela diotenak).

Euskararen erabilpenaren aldetik, euskara oso gutxi erabiltzea baino gehiago, erdararen erabilera erabatekoa dela esan daiteke.

Eritzi-mailan ordea, gehienbat euskararen alde agertzen dira, oso beroak ez badira ere. Nolanahi ere, erdarari oso lotuta daude, erdal munduan murgildurik eta euskara ikasten edo hobetzen oso gutxi saiatu dira. Kontraesan franko beraz adin hauetako neska-mutikoenak. Teori mailan euskararen aldekoak badira ere, praxi aldetik ez da inondik ere ageri.

– *Gazte eta heldu-gazteak* (20-39 urte):

Euskararen ezagupidearen aldetik ez daude oso jantzita (% 33-41 dira oso ongi edo nahikoa ongi hitz egiten dutenak).

Euskararen erabilpenaren aldetik euskara oso gutxi erabiltzen dute, gazteenen maila eskaseraino iristen ez badira ere.

Euskararekiko eritzi eta jarreretan beroenak dira, seme-alabei irakasteko aldekoak.

Bestalde hauek dira ere euskara ikasten gehien saiatu direnak.

Nolanahi ere beste kontraesan bat ageri da, gaztetxoan mailan ez bada ere erdarari atxeki samartuak daudelako.

– *Heldu eta adinekoak* (40 eta <):

Euskararen ezagupide-maila altuena dute (% 51-53k oso ongi edo ongi hitz egiten dute).

Euskararen erabilpen-maila ere altuena da.

Eritzi eta jarreraren aldetik ordea, ez dira euskararen oso aldekoak edo oso beroak, epel samarrak baizik.

Nolanahi ere erdarari ez daude oso atxikiak, edo eta ez dute erdararekiko lotura handirik.

Euskara ikasten eta hobetzen saiatu dira, beraien haurtzaroan batez ere, gehienak norberaren euskalkira mugatu badira ere eta ez euskara batura.

Euskararen geroarekiko hautabide edo eszenario posibleak

Une honetara iritsitakoan planteatzen den arazoa zera da: Iparraldeko Barnealdean Euskararen geroa nolakoa izan daitekeen aztertzea.

Horretarako, hautabide edo opzioen bidea argigarri gerta daitekeela uste dugu, bi eratako argibideak eman ditzake eta:

- Alde batetik, bide bat edo beste hautatzeak zer ondorio ekar ditzakeen jakitea eta aldi berean nahi ez diren ondorioetan ez erortzeko zein bide ez litzatekeen jarraitu behar-ko, jakitea.
- Beste aldetik, helburu batzuk lortu nahi baldin badira zer exijentzia edo baldintza bete behar diren jakin behar da eta baldintza horiek betetzeko ahalmenik edo gaitasunik dagoen ala ez, erabaki.

Atal honetan aztertu ditugun hautabide edo opzioak hiru izan dira:

A hautabidea: egungo baldintzak jarraituz

Hautabide honen adierazgarririk nagusia "INERTZIA"-rena izango litzateke, horixe bait da egungo baldintzekin jarraitzeak ondorio bezala ekarriko lukeena. Izan ere, hizkuntz egoeraren adierazgarriak ezertan aldatzen ez badira, garbi dago zer gertatuko den: gauzak oraingo bide berdinetik joango direla, maldan behera doan orgaren (gurdiaren) edo autoaren gisa. Gehiago oraindik, gerora eta abiadura handiagoa hartzen joango da hizkuntzaren gibeleratzea, indargabetzea eta gizarte bizitzatik desagertzea.

a) *Hautabide honen baldintzak*

- Euskarak, orain bezala, lege babesik gabe jarraituko luke.
- Beraz, legez at, "hors la loi", gelditzen den zerbait litzateke.

b) *Hautabide honen gerorako ondorioak*

- Egun bezala, euskaltzaletasuna delitu bezala hartzeko eta kriminalizatzeko tendentzia edo joera gehiagotu eta sendotu egingo litzateke.
- Euskara eta politika nahasteko joera gehiagotuko litzateke.
- Ondorioz, gizarteko giroa, lehenaz gainera, konfliktiboago bilakatuko litzateke.
- Euskararentzat egun ilunak etorriko lirateke, poliki-poliki asfixia osoa lortu arte.

B hautabidea: euskarari eutsi ahal izateko baldintza minimoak

Lehen hautabide edo eszenarioaren adierazgarria "inertzia" zela esan baldin badugu, oraingo honi, Euskararen iraupena ziurtatzeko "BALDINTZA MINIMOAK" deitu beharko genioke. Izan ere, orain arteko jokaerak alde batera utzirik, Euskararen aldeko neurriak, hastapenekoak besterik ez badira ere, hartzen hastean datza hautabide edo eszenario honen ezaugarri nagusia.

a) *Hautabide honen baldintzak*

- Euskararekiko lege-babes minimo bat sortzea.
- Elebitasuna onartzen duen lege edo dekretu bat.
- Euskararen erabilerari ateak irekiko dizkion estatutu bat lortzea.

b) *Hautabide honen ondorioak*

- Lege edo dekretua bete erazteko neurriak hartzea.
- Efektu psikologiko baikorrez baliatzen jakitea.
- Euskara "permititua" izateak herritarren jarrera aldatzea ekar dezake.

C hautabidea: euskararen normalkuntza bidean lehen urratsak

Hautabide honen oinarrietako bat Europako Parlamentuak 1987ko Urriaren 30ean harturiko Erabakian datza. Erabaki honetan zehazten da Estatu ezberdinetako Gobernuetako proposatzen zaien hainbat aholku eta betebeharrak.

Hautabide edo eszenario honek egungo baldintzak sustraitik aldatzea suposatzen du eta horren ondorioz, Euskararen egoera ere bai.

Oroiterazi beharra dago, Europako Parlamentuak legegintzarako ahalmenik ez duenez, ezin dituela Estatuak legeak betetzera behartu. Ezin uka halere, aholku eta proposamen horiek izan dezaketela eragina eta indarra, batez ere hizkuntz minorizatueta-ko lurraldeetako Erakunde eta herritarrek horietaz baliatzeko ahaletarako egiten badituzte.

Bestalde ez da aiantzi behar Europako Parlamentuak hartutako Erabakiak ez duela hizkuntz minorizatuaren arazoa guztiz konpontzeko edo egoera guztiz normalizatu batera eramateko indarririk. Epe luzera beste urrats batzuk eman beharko lirakeke hizkuntz minorizatu bakoitzari bere lurraldean lehentasuna errekonozitzera iristeko eta lurralde horretan bertako hizkuntz ofiziala bilakatzera lortzeko.

Halere, esan behar da Europako Parlamentuaren Erabakiak baduela baliorik eta indarririk oraingo egoeratik atera eta aitzinera urrats batzuk emateko.

Hautabide honen beste oinarria, Iparralde eta Hegoaldeko euskaldunok osatzen dugun hizkuntz komunitate bakarra sendotzeko bideak urratzen hastean datza. Orain arteko jokamoldeak (bakoitza bere aldetik ibiltzea eta harreman guztiz bakanak eta noizbehinkakoak izatea) alde batera utziz, jokabide berri batzuk sortzera eta alor guztietan harremanak sistematikoki koordinatzera pasa beharko litzateke. Hemendik aurrera inoiz ere eta ezertan bakarka jokatzeko jarraitu gabe.

Bide horri ekiteko aukera aproposa, 1992az geroztik emango den Europako Gutun Bakarrak emango digu, orain arte izan ditugunak baino traba gutxiago izango baititugu.

Jakina da ezin gintezkeela ametsetan ibili eta egoera hori guztiz idealizatu. Ez, badakigu jakin, gero ere Estatu bakoitza ahaletinduko dela traba eta oztopoak jartzen.

Ezingo dute ordea, nahi hainbat traba jarri eta Europako Gutunak emango dituen ahalbidetaz baliatzen jakiten dugun heinean, euskaldunon hizkuntz komunitatearentzat baldintza ego-kiagoak lortzera iritsiko gara.

a) Hautabide honen baldintzak

Frantziako Gobernuari begira

– Europako Parlamentuak, hizkuntza minorizatuari buruz, 1987ko Urriaren 30ean, eginiko deklarazioa eta emandako aholkuak, Frantziako Gobernuak oso-osorik onartzea euskarari ondoko alorretan sarbidea emanez:

- Irakaskuntzan (Ama-eskolatik Unibertsitateeraino).
- Administrazio- eta Justizi alorretan.
- Komunikabide sozialen munduan.
- Azpiegitura kulturallean.
- Alor sozio-ekonomikoan.

Hego Euskal Herriari begira

– Hizkuntz komunitate bakar bati dagokionez eta egungo muga politiko eta administratiboak gaindituz, Hegoaldeko herri-tarrekin ezezik Erakunde politiko eta, sozio-ekonomikoekin, kultur eta kirol-elkarteekin, Euskarazko "MASS MEDIA" eta beste alor guztietakoekin harreman sakonak finkatzeko modua egitea.

b) Hautabide honen ondorioak

– Europako Parlamentuaren Erabakia ofizialki onartzeak Euskararentzat baldintza berriak ekarriko lituzke eta momentu horretarako prestatzen hasi beharko litzateke. Aipaturiko alor horietan beharko den jendea, lanpostu berrietarako, bakoitza bere gaitasunaren arabera, prestatu egin behar da.

– Horretarako, goimailako ikasketak euskaraz egiteko aukera gehiago sortu beharko da Iparraldean, baino zenbait alorretan (injenerutza, informatika, etab.). Hegoaldeko Unibertsitateaz

baliatu beharko lukete. Horretaz gainera Hegoaldekoekin harreman sendo eta iraunkorrek finkatzeko Erakunde konfederatuak sortu beharko lirateke, Euskaltzaindiarekin Ikastolen Konfederakundearekin, Euskal Idazleekin, Bertsolariekin eta beste hainbatekin gertatzen den bezala.

Azken 20-25 urteotan Hegoaldean (egin diren ahaleginen ondorioz) sortu diren kultur materialak eta tresnak, nahiz irakas-kuntzari buruzko liburugintzan eta bestelako liburugintzan nahiz musika, zinema eta antzerki-produkzio alorretan, nahiz hizkuntzarekin lotura duten beste hainbat alorretan (folklore-ekintzetan adibidez), baliagarri gerta daitezke Iparraldean sortzen ari diren hainbat premia eta beharrei erantzuteko. Bestalde, Iparraldean egiten den produkzio kultural aberats eta ugariak (musika-dantza, Antzerki-Pastoral, etab.) oihartzun eta hedadura zabala izan beharko luke Hegoaldean, horrela gaur egun bereizten gaituzten muga administratibo nahiz politikoak behin-betirako gainditzeaz gainera Iparraldean sorturiko produktuei etekin ekonomikoak lortzeko bideak eskaini ahal izateko.

Hitz bitan esateko: herri edo nazio bakar bat garela aldarrikatuz egiten dugun aitormena, hizkuntz komunitate bakar bat garela demostratuz egitea lortzen dugunean emango dugula euskararen normaltasun bidean urrats garrantzitsuenetako bat.

I. L.

---

¹ *Oharra:* Datu hauen fidagarritasunari dagokionez, esan beharra dago emaitza orokorrek $\pm 2,5\%$ eko akats-marjina duten bitartean, lurraldekakoak $\pm 5\%$ ekoa dutela, geroago egingo dugun estratokako datuek $\pm 7,5\%$ eko akats-marjina izango duten bezala.

Bistan denez, zenbat eta mailaketa handiagoa orduan eta fidagarritasun eskasagoa.